

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 18ης Ιανουαρίου 2007*

Στην υπόθεση C-220/05,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το tribunal administratif de Lyon (Γαλλία) με απόφαση της 7ης Απριλίου 2005, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Μαΐου 2005, στο πλαίσιο της δίκης

Jean Auroux κ.λπ.

κατά

Commune de Roanne,

παρισταμένης της:

Société d'équipement du département de la Loire (SEDL),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, K. Lenaerts, E. Juhász (εισηγητή), J. N. Cunha Rodrigues και M. Plešič, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 27ης Απριλίου 2006,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι Jean Auroux κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από τον J. Antoine, avocat,
- η commune de Roanne, εκπροσωπούμενη από τους P. Petit και C. Xavier, avocats,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους G. de Bergues και J.-C. Niollet,
- η Λιθουανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον D. Kriauciūnas,

- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Fruhmann,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Nowakowski,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον X. Lewis,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 15ης Ιουνίου 2006,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/37/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ L 199, σ. 54), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 1997 (ΕΕ L 328, σ. 1, στο εξής: οδηγία).
- ² Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο εκδικάσεως προσφυγής ακυρώσεως που άσκησαν ο J. Augoux και άλλοι οκτώ προσφεύγοντες (στο εξής: προσφεύγοντες της κύριας δίκης) κατά της αποφάσεως της 28ης Οκτωβρίου 2002 του Δημοτικού Συμβουλίου της Roanne, με την οποία εξουσιοδοτήθηκε ο Δήμαρχος να υπογράψει με την εταιρία Société d'équipement du département de la Loire (στο εξής: SEDL) σύμβαση για την υλοποίηση ενός κέντρου αναψυχής στη Roanne.

Το νομικό πλαίσιο

Το κοινοτικό δίκαιο

- 3 Κατά τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας: «η ταυτόχρονη πραγματοποίηση της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών όσον αφορά τις συμβάσεις κατασκευής δημοσίων έργων που συνάπτονται εντός των κρατών μελών για λογαριασμό του κράτους, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων οργανισμών δημοσίου δικαίου περιλαμβάνει όχι μόνον την κατάργηση των περιορισμών, αλλά επίσης τον συντονισμό των εθνικών διαδικασιών ως προς τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων.»
- 4 Από την έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας προκύπτει ότι οι συμβάσεις έργων κόστους μικρότερου των 5 000 000 ευρώ μπορούν να παραμένουν εκτός των όρων ανταγωνισμού που θέτει η οδηγία, χωρίς να εφαρμόζονται επ' αυτών τα μέτρα συντονισμού.
- 5 Κατά τη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, «η ανάπτυξη πραγματικού ανταγωνισμού στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων απαιτεί τη δημοσιότητα των σχετικών προκηρύξεων, οι οποίες γίνονται από τις αναθέτουσες αρχές των κρατών μελών, εντός της Κοινότητας». Στην ίδια αιτιολογική σκέψη ορίζεται ότι «οι πληροφορίες που περιέχονται στις προκηρύξεις αυτές πρέπει να επιτρέπουν στους εργολήπτες της Κοινότητας να κρίνουν αν οι προτεινόμενες συμβάσεις τους ενδιαφέρουν».
- 6 Το άρθρο 1, στοιχεία α' έως δ' της οδηγίας ορίζει:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας:

- α) οι συμβάσεις δημοσίων έργων είναι συμβάσεις εξ επαχθούς αιτίας συναπτόμενες εγγράφως μεταξύ, αφενός, ενός εργολήπτη και, αφετέρου, μιας αναθέτουσας αρχής, όπως αυτή ορίζεται στο στοιχείο β', και οι οποίες έχουν

ως αντικείμενο είτε την εκτέλεση, είτε τόσο την εκτέλεση όσο και μελέτη έργων που αφορούν μία από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο παράρτημα II ή ενός έργου, όπως αυτό ορίζεται στο στοιχείο γ', είτε ακόμη την πραγματοποίηση, με οποιαδήποτε μέσα, ενός έργου το οποίο ανταποκρίνεται στις επακριβώς αναφερόμενες από την αναθέτουσα αρχή ανάγκες·

- β) ως αναθέτουσες αρχές νοούνται το κράτος, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οργανισμοί δημοσίου δικαίου και οι ενώσεις που συγκροτούνται από έναν ή περισσότερους από τους προαναφερόμενους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή οργανισμούς δημοσίου δικαίου.

[...]

- γ) ως «έργο» νοείται το αποτέλεσμα ενός συνόλου οικοδομικών εργασιών ή εργασιών πολιτικού μηχανικού που προορίζεται να πληροί αυτό καθαυτό μια οικονομική ή τεχνική λειτουργία·

- δ) η παραχώρηση δημοσίων έργων είναι μία σύμβαση η οποία παρουσιάζει τα ίδια χαρακτηριστικά με τις αναφερόμενες στο στοιχείο α' συμβάσεις, εκτός του ότι το εργολαβικό αντάλλαγμα συνίσταται είτε αποκλειστικά στο δικαίωμα εκμετάλλευσης του έργου είτε στο δικαίωμα αυτό σε συνδυασμό με καταβολή αμοιβής.»

⁷ Οι «δραστηριότητες που αναφέρονται στο παράρτημα II», για τις οποίες κάνει λόγο το άρθρο 1, στοιχείο α', της οδηγίας, είναι οι οικοδομικές εργασίες και τα έργα πολιτικού μηχανικού που ανήκουν στην κλάση 50 της γενικής ονοματολογίας των οικονομικών δραστηριοτήτων στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (NACE). Μεταξύ των δραστηριοτήτων αυτών αναφέρεται ρητώς η ανέγερση πολυώροφων κτηρίων.

8 Το άρθρο 6 της οδηγίας ορίζει:

«1. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας εφαρμόζονται:

- α) στις συμβάσεις δημοσίων έργων, η προϋπολογιζόμενη αξία των οποίων εκτός ΦΠΑ είναι ίση ή μεγαλύτερη από το ισόποσο σε [ευρώ] των 5 000 000 ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων (DTS)·
- β) στις συμβάσεις δημοσίων έργων που αναφέρονται στο άρθρο 2 παράγραφος 1, εφόσον η προϋπολογιζόμενη αξία εκτός ΦΠΑ είναι ίση ή μεγαλύτερη των 5 000 000 [ευρώ].

[...]

3. Όταν ένα έργο υποδιαιρείται σε πολλά τμήματα, καθένα από τα οποία αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερης σύμβασης, για τον υπολογισμό του ποσού που αναφέρεται στην παράγραφο 1, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αξία κάθε τμήματος. Όταν τα άθροισμα της αξίας των τμημάτων φτάνει ή υπερβαίνει το ποσό που αναφέρεται στην παράγραφο 1, οι διατάξεις αυτής της παραγράφου εφαρμόζονται για όλα τα τμήματα. Ωστόσο, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να παρεκκλίνουν από την εφαρμογή της παραγράφου 1 για τα τμήματα των οποίων η αξία, υπολογιζόμενη χωρίς το ΦΠΑ, είναι κατώτερη από 1 000 000 [ευρώ], εφόσον τα άθροισμα του ποσού των τμημάτων αυτών δεν υπερβαίνει το 20 % του αθροίσματος της αξίας όλων των τμημάτων.

4. Κανένα έργο και καμία σύμβαση δεν δύναται να κατατμηθεί προς αποφυγή της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.

5. Για τον υπολογισμό του ποσού που αναφέρεται στην παράγραφο 1 καθώς και στο άρθρο 7, λαμβάνεται υπόψη, εκτός από τα ποσά των συμβάσεων δημοσίων έργων, και η προϋπολογιζόμενη αξία των προμηθειών που είναι αναγκαίες για την εκτέλεση των έργων και τίθενται στη διάθεση του εργολήπτη από τις αναθέτουσες αρχές.

6. Οι αναθέτουσες αρχές μεριμνούν ώστε να μην δημιουργούνται διακρίσεις μεταξύ των διαφόρων εργοληπτών.»

Η εθνική νομοθεσία

- 9 Κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, το άρθρο L. 300-4 του κώδικα χωροταξίας, όπως είχε τροποποιηθεί με το άρθρο 8 του νόμου 2000-1208, της 13ης Δεκεμβρίου 2000 (JORF της 14ης Δεκεμβρίου 2000, σ. 19777), όριζε:

«Οι κεντρικές κρατικές υπηρεσίες, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και οι ιδρυόμενοι απ' αυτούς οργανισμοί δημοσίου δικαίου δύνανται να αναθέτουν τη μελέτη και την υλοποίηση των χωροταξικών διευθετήσεων που προβλέπει το παρόν βιβλίο στα ειδικευμένα πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου.

Στην περίπτωση που η σύμβαση συνάπτεται με οργανισμό δημοσίου δικαίου, με τοπική εταιρία μικτού οικονομικού χαρακτήρα, όπως αυτή ορίζεται με τον νόμο 83-597, της 7ης Ιουλίου 1983, ή εταιρία μικτού οικονομικού χαρακτήρα την πλειοψηφία του κεφαλαίου της οποίας κατέχουν ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα πρόσωπα δημοσίου δικαίου: κεντρικές κρατικές υπηρεσίες, περιφέρειες, διαμερίσματα, δήμοι ή κοινότητες και ενώσεις αυτών, δύνανται να λάβει τη μορφή δημοσίας σύμβασης χωροταξικής διευθετήσεως. Στις περιπτώσεις αυτές μπορεί να ανατεθεί στον αντισυμβαλλόμενο οργανισμό να προβεί σε απόκτηση ακινήτων μέσω απαλλοτριώσεως ή μέσω ασκήσεως προτιμησιακού δικαιώματος, καθώς και η υλοποίηση κάθε έργου ή εργασίας χωροταξικής διευθετήσεως και εξοπλισμού που συμβάλλει στην υλοποίηση του συνολικού έργου του αποτελούντος το αντικείμενο της δημόσιας σύμβασης χωροταξικής διευθετήσεως.

Μπορεί, επίσης, να ανατίθεται στους προαναφερθέντες στο προηγούμενο εδάφιο οργανισμούς η παρακολούθηση των προκαταρκτικών μελετών που απαιτούνται για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών του έργου στο πλαίσιο συμβάσεως έχουσας ως αντικείμενο την ανάθεση εντολής συνάψεως συμβάσεων μελετών στο όνομα και για λογαριασμό του φορέα τοπικής αυτοδιοίκησης ή της ενώσεως φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης.

Οι διατάξεις του κεφαλαίου IV του τίτλου II του νόμου 93-122, της 29ης Ιανουαρίου 1993, περί καταστολής της διαφθοράς και περί διαφάνειας των οικονομικών δραστηριοτήτων και των δημοσίων διαδικασιών δεν εφαρμόζονται επί των δημοσίων συμβάσεων χωροταξικής διευθετήσεως που συνάπτονται κατ' εφαρμογήν του παρόντος άρθρου.

Η δημόσια σύμβαση χωροταξικής διευθετήσεως μπορεί να καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ο αντισυμβαλλόμενος οργανισμός συμπράττει στις μελέτες τις σχετικές με το έργο και, ιδίως, στην αναθεώρηση ή την τροποποίηση του τοπικού σχεδίου χωροταξικής διευθετήσεως.»

- ¹⁰ Κατόπιν της κινήσεως εκ μέρους της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διαδικασίας διαπιστώσεως παραβάσεως κατά της Γαλλικής Δημοκρατίας, το άρθρο L. 300-4 του κώδικα χωροταξίας τροποποιήθηκε με τον νόμο 2005-809, της 20ής Ιουλίου 2005, περί συμβάσεων παραχωρήσεως με αντικείμενο χωροταξικές διευθετήσεις (JORF της 21ης Ιουλίου 2005, σ. 11833), ως εξής:

«Οι κεντρικές κρατικές υπηρεσίες και οι φορείς τοπικής αυτοδιοικήσεως, καθώς και οι οργανισμοί δημοσίου δικαίου που ιδρύουν, δύνανται να αναθέτουν την υλοποίηση των έργων χωροταξικής διευθετήσεως που προβλέπει το παρόν βιβλίο σε ειδικευμένα πρόσωπα.

Η ανάθεση χωροταξικής διευθετήσεως υπόκειται εκ μέρους της παραχωρούσας αρχής σε διαδικασία δημοσιότητας παρέχουσας τη δυνατότητα υποβολής περισσότερων της μιας ανταγωνιστικών προσφορών, υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπει διάταγμα υποκείμενο στη γνωμοδότηση του Συμβουλίου Επικρατείας.

Ο παραχωρησιούχος ενεργεί ως κύριος του έργου όσον αφορά τις εργασίες και τον εξοπλισμό που απαιτούνται για την υλοποίηση του έργου και προβλέπονται από τη σύμβαση παραχωρήσεως, επιμελείται δε της καταρτίσεως των σχετικών μελετών και προβαίνει στις ενέργειες που απαιτούνται για την υλοποίησή τους. Η παραχωρούσα αρχή μπορεί να αναθέσει στον παραχωρησιούχο να προβεί στην απόκτηση των περιουσιακών στοιχείων που απαιτούνται για την υλοποίηση του έργου, ακόμα και μέσω απαλλοτριώσεως ή μέσω ασκήσεως προτιμησιακού δικαιώματος. Ο παραχωρησιούχος δύναται να προβαίνει σε πώληση, εκμίσθωση ή παραχώρηση ακινήτων εντός της ζώνης που αφορά η παραχώρηση.»

11 Το άρθρο 11 του νόμου 2005-809 ορίζει:

«Υπό την επιφύλαξη δικαστικών αποφάσεων περιβεβλημένων την ισχύ του δεδικασμένου, είναι έγκυρες, κατά το μέτρο που ενδέχεται να αμφισβητηθεί η νομιμότητά τους επειδή η ανάθεση της χωροταξικής διευθετήσεως δεν έγινε κατόπιν διαδικασίας δημοσιότητας επιτρέπουσας την υποβολή περισσότερων της μιας ανταγωνιστικών προσφορών:

1. Οι παραχωρήσεις με αντικείμενο υλοποίηση χωροταξικών διευθετήσεων, οι δημόσιες συμβάσεις με αντικείμενο χωροταξικές διευθετήσεις και οι συμβάσεις χωροταξικής διευθετήσεως που έχουν συναφθεί πριν από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

12 Με απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2002, το Δημοτικό Συμβούλιο της Roanne εξουσιοδότησε τον Δήμαρχο να υπογράψει με τη SEDL σύμβαση για την υλοποίηση ενός κέντρου αναψυχής (στο εξής: σύμβαση).

- 13 Η σύμβαση, συναφθείσα στις 25 Νοεμβρίου 2002, προβλέπει την υλοποίηση ενός κέντρου αναψυχής σε διαδοχικά στάδια. Το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει την κατασκευή ενός κινηματογραφικού πολυχώρου και εμπορικών καταστημάτων προοριζομένων να πωληθούν σε τρίτους, καθώς και έργων προοριζομένων να περιέλθουν στην αναθέτουσα αρχή, ειδικότερα ενός χώρου σταθμεύσεως αυτοκινήτων, οδών προσβάσεως και ελεύθερων για το κοινό χώρων. Τα μεταγενέστερα στάδια, για τα οποία προβλέπεται η υπογραφή συμπληρωματικής συμβάσεως, αφορούν κυρίως την κατασκευή άλλων εμπορικών καταστημάτων ή καταστημάτων παροχής υπηρεσιών και ενός ξενοδοχείου.
- 14 Κατά το προοίμιο της συμβάσεως, με το έργο αυτό, ο Δήμος της Roanne αποσκοπεί στην αναβάθμιση ενός αναξιοποίητου τμήματος του πολεοδομικού ιστού και στην ανάπτυξη των υπηρεσιών αναψυχής και τουρισμού.
- 15 Δυνάμει του άρθρου 2 της συμβάσεως, ανατίθεται στη SEDL, μεταξύ άλλων, η αποστολή να προβεί σε απόκτηση ακινήτων, να οργανώσει αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς και/ή διαγωνισμούς μηχανολογικών μελετών, να επιμεληθεί της καταρτίσεως μελετών, να προβεί σε κατασκευαστικές εργασίες, καθώς και να τηρεί ενημερωμένα λογιστικά και διαχειριστικά στοιχεία, να αναζητεί κεφάλαια και αποτελεσματικές μεθόδους για τη διασφάλιση της εμπορικότητας του έργου, καθώς και, γενικότερα, να διαχειρίζεται και να συντονίζει τις εργασίες και να ενημερώνει τον Δήμο.
- 16 Από το άρθρο 10, δεύτερο εδάφιο, της συμβάσεως προκύπτει ότι η εκ μέρους της SEDL ανάθεση εργασιών σε τρίτους υπόκειται στις αρχές της δημοσιότητας και του ανταγωνισμού που προβλέπει ο κώδικας δημοσίων συμβάσεων δυνάμει του άρθρου 48.1 του νόμου 93-122, της 29ης Ιανουαρίου 1993 (JORF της 30ής Ιανουαρίου 1993).
- 17 Κατά τον επισυναπτόμενο στη σύναψη προϋπολογισμό του έργου, προβλέπονται συνολικοί πόροι ύψους 10 227 103 ευρώ για την υλοποίηση του πρώτου σταδίου του έργου και σε 14 268 341 ευρώ για το σύνολο του έργου. Από το δεύτερο αυτό ποσό, ο Δήμος θα καταβάλει ποσό 2 925 000 ευρώ έναντι μεταβιβάσεως σ' αυτόν της κυριότητας του χώρου σταθμεύσεως αυτοκινήτων. Προβλέπεται, επίσης, ότι η SEDL

θα εισπράξει 8 099 000 ευρώ για την πώληση τμημάτων του έργου σε τρίτους. Τέλος, ορίζεται ότι ο Δήμος της Roanne θα συμβάλει στη χρηματοδότηση του συνολικού έργου με ποσό 2 443 103 ευρώ για το πρώτο στάδιο και με ποσό 3 034 341 ευρώ για το σύνολο του έργου.

18 Από τα άρθρα 22 έως 25 της συμβάσεως προκύπτει ότι, κατά τη λήξη αυτής, η SEDL θα καταρτίσει ισολογισμό αποπερατώσεως ο οποίος πρέπει να εγκριθεί από τον Δήμο της Roanne. Τυχόν πλεονάσματα προκύπτοντα από τον ισολογισμό αυτόν θα περιέλθουν στον Δήμο. Επίσης, ο Δήμος της Roanne καθίσταται αυτομάτως κύριος του συνόλου των οικοπέδων και των κτηρίων που προορίζονται να πωληθούν σε τρίτους αλλά δεν έχουν ακόμα μεταπωληθεί. Ο Δήμος της Roanne θα αναλάβει, επίσης, την εκτέλεση των εκκρεμουσών συμβάσεων, πλην των συμβάσεων εργασίας, καθώς και τις οφειλές της SEDL.

19 Με δικόγραφο που κατέθεσαν ενώπιον του tribunal administratif de Lyon στις 11 Δεκεμβρίου 2002, οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης άσκησαν προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως του Δημοτικού Συμβουλίου της 28ης Οκτωβρίου 2002. Με την προσφυγή αυτή αμφισβητούν το κύρος της αποφάσεως αυτής, από πλευράς τόσο εθνικής όσο και κοινοτικής νομοθεσίας. Όσον αφορά τη δεύτερη, υποστηρίζουν ότι προ της συνάψεως της συμβάσεως έπρεπε να ληφθούν μέτρα για τη διασφάλιση της δημοσιότητας και του ανταγωνισμού σύμφωνα με τις απορρέουσες από την οδηγία υποχρεώσεις.

20 Υπό τις συνθήκες αυτές, το tribunal administratif de Lyon αποφάσισε να αναστείλει την διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συνιστά σύμβαση δημοσίων έργων, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 1 της οδηγίας [...], σύμβαση με την οποία η πρώτη αναθέτουσα αρχή αναθέτει στη δεύτερη αναθέτουσα αρχή την υλοποίηση, χάριν σκοπού γενικού

συμφέροντος, ενός έργου χωροταξικής διευθετήσεως, στο πλαίσιο του οποίου η δεύτερη αναθέτουσα αρχή παραδίδει στην πρώτη έργα προοριζόμενα να καλύψουν τις ανάγκες της, μετά δε τη λήξη της η πρώτη αναθέτουσα αρχή αποκτά αυτομάτως την κυριότητα επί των άλλων γηπέδων και έργων που δεν επωλήθησαν σε τρίτους;

- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, πρέπει, για την εκτίμηση του ορίου των 5 000 000 [DTS] που θέτει το άρθρο 6 της ίδιας αυτής οδηγίας, να ληφθεί υπόψη μόνον το τίμημα που καταβάλλεται ως αντιπαροχή της εκχωρήσεως των έργων που παραδίδονται στην αναθέτουσα αρχή ή το άθροισμα αυτού του τιμήματος και των καταβληθέντων ποσών συμμετοχής, έστω κι αν αυτά εν μέρει μόνο διατίθενται για την πραγματοποίηση αυτών των έργων, ή, τέλος, το συνολικό ύψος των εργασιών, ενώ τα μη εκχωρηθέντα κατά τη λήξη της συμβάσεως περιουσιακά στοιχεία περιέρχονται αυτομάτως στην κυριότητα της πρώτης αναθέτουσας αρχής, η οποία και συνεχίζει τότε την εκτέλεση των σε εξέλιξη ευρισκομένων συμβάσεων, αναλαμβάνοντας τις οφειλές της δεύτερης αναθέτουσας αρχής;

- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στα δύο πρώτα ερωτήματα, απαλλάσσεται η πρώτη αναθέτουσα αρχή της υποχρέωσης να ακολουθήσει τις προβλεπόμενες από την ίδια οδηγία διαδικασίες συνάψεως συμβάσεων έργων, προκειμένου να συνάψει μια τέτοια σύμβαση, για τον λόγο ότι η σύμβαση αυτή μπορεί να συναφθεί μόνο με ορισμένα νομικά πρόσωπα και ότι οι ίδιες αυτές διαδικασίες θα εφαρμοσθούν από τη δεύτερη αναθέτουσα αρχή για τη σύναψη των δικών της συμβάσεων έργων;»

Επί του παραδεκτού των ερωτημάτων

- 21 Ο Δήμος της Roanne και η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν, προκαταρκτικώς, ότι η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη.
- 22 Ο Δήμος της Roanne υποστηρίζει ότι, με τον νόμο 2005-809, ο Γάλλος νομοθέτης επικύρωσε αναδρομικώς τις δημόσιες συμβάσεις χωροταξικής διευθετήσεως που συνάφθηκαν χωρίς να έχει προηγηθεί διαδικασία δημοσιότητας και ανταγωνισμού. Δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο υποχρεούται να εφαρμόσει τη γαλλική νομοθεσία και να θεωρήσει τη σύμβαση ως κυρωθείσα με τον νόμο αυτό, δεν απαιτείται πλέον ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 23 Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι στην αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως πεπλανημένως χαρακτηρίζεται η συγκεκριμένη σύμβαση ως σύμβαση χωροταξικής διευθετήσεως κατά την έννοια του άρθρου L. 300-4 του κώδικα χωροταξίας, όπως αυτός ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών. Κατά την άποψή της, πρόκειται, στην πράξη, για απλή κατασκευή κτηρίων. Κατά συνέπεια, το ερώτημα αν σύμβαση αφορώσα την υλοποίηση έργου χωροταξικής διευθετήσεως συνιστά σύμβαση δημοσίων έργων κατά την έννοια της οδηγίας είναι απαράδεκτο, καθόσον δεν σχετίζεται με το αντικείμενο και τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς.
- 24 Δεν αμφισβητείται ότι τόσο ο Δήμος της Roanne όσο και η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν το απαράδεκτο της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως στηριζόμενης σε επιχειρήματα αντλούμενα από την ερμηνεία του γαλλικού δικαίου και από τον χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης βάσει αυτού του δικαίου.

- 25 Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, η διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 234 ΕΚ στηρίζεται στη σαφή διάκριση των καθηκόντων μεταξύ εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο της οποίας το Δικαστήριο είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να αποφαινεται επί της ερμηνείας ή του κύρους των κοινοτικών πράξεων στις οποίες αναφέρεται το άρθρο αυτό. Στο πλαίσιο αυτό δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να αποφαινεται επί της ερμηνείας διατάξεων του κοινοτικού δικαίου ή να κρίνει αν η εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου ερμηνεία είναι ορθή (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 22ας Οκτωβρίου 1974, 27/74, Demag, Συλλογή τόμος 1974, σ. 437, σκέψη 8· της 16ης Απριλίου 1991, C-347/89, Eurim-Pharm, Συλλογή 1991, σ. I-1747, σκέψη 16 και της 12ης Ιανουαρίου 2006, C-246/04, Turn- und Sportunion Waldburg, Συλλογή 2006, σ. I-589, σκέψη 20).
- 26 Ομοίως, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο (βλ. αποφάσεις της 4ης Δεκεμβρίου 2003, C-448/01, EVN και Wienstrom, Συλλογή 2003, σ. I-14527, σκέψη 74, και της 12ης Απριλίου 2005, C- 145/03, Keller, Συλλογή 2005, σ. I-2529, σκέψη 33). Επομένως, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να απαντήσει.
- 27 Επομένως, τα περί απαραδέκτου επιχειρήματα που προέβαλαν ο Δήμος της Roanne και η Γαλλική Κυβέρνηση πρέπει να απορριφθούν, οπότε η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως να κριθεί παραδεκτή.

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 28 Με το πρώτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί, ουσιαστικώς, να διευκρινισθεί αν η σύμβαση συνιστά σύμβαση δημοσίου έργου κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', της οδηγίας.

- 29 Κατά τον περιλαμβανόμενο στη διάταξη αυτή ορισμό, οι συμβάσεις δημοσίων έργων είναι συμβάσεις εξ επαχθούς αιτίας, συναπτόμενες εγγράφως μεταξύ, αφενός, ενός εργολήπτη και, αφετέρου, μιας αναθέτουσας αρχής, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 1, στοιχείο β', της οδηγίας, και έχουν ως αντικείμενο είτε την εκτέλεση, είτε τόσο την εκτέλεση όσο και μελέτη έργων ή έργου όπως αυτό ορίζεται στην οδηγία, είτε ακόμη την πραγματοποίηση, με οποιοδήποτε μέσο, ενός έργου το οποίο ανταποκρίνεται στις επακριβώς καθοριζόμενες από την αναθέτουσα αρχή ανάγκες.
- 30 Με τις γραπτές τους παρατηρήσεις, τόσο ο Δήμος της Roanne όσο και οι Κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Πολωνίας υποστηρίζουν ότι η σύμβαση δεν ανταποκρίνεται στον ορισμό αυτό και δεν συνιστά, κατά συνέπεια, σύμβαση δημοσίου έργου κατά την έννοια της οδηγίας.
- 31 Κατά τον Δήμο της Roanne, η σύμβαση δεν συνιστά, ως εκ του αντικειμένου της, σύμβαση δημοσίου έργου, διότι, ως δημόσια σύμβαση χωροταξικής διευθέτησεως, το αντικείμενό της βαίνει πέραν της εκτελέσεως έργων. Πράγματι, κατά τη γαλλική νομοθεσία, τέτοιες συμβάσεις έχουν ως αντικείμενο τη συνολική υλοποίηση ενός χωροταξικού σχεδίου ή την εφαρμογή μιας συγκεκριμένης χωροταξικής πολιτικής ως προς όλα τα στοιχεία αυτής, ιδίως, την κατάρτιση του σχεδίου, τη διοικητική και νομική διαχείριση, την κτήση των οικοπέδων μέσω απαλλοτριώσεως και την κίνηση διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων.
- 32 Στο ίδιο λογικό πλαίσιο, η Πολωνική Κυβέρνηση επισημαίνει ότι, κατά τη σύμβαση, η SEDL αναλαμβάνει την υποχρέωση της υλοποιήσεως ενός επενδυτικού σχεδίου το οποίο περιλαμβάνει διάφορες υποχρεώσεις. Η κυβέρνηση αυτή υποστηρίζει, σχετικώς, ότι η SEDL δεν αποτελεί εργολήπτη ο οποίος θα εκτελέσει τις προβλεπόμενες από τη σύμβαση εργασίες, αλλά αναλαμβάνει, απλώς, την υποχρέωση προετοιμασίας και εκτελέσεως μιας συμβάσεως δημοσίου έργου. Εκτιμώντας ότι το σημαντικότερο στοιχείο της συμβάσεως συνίσταται στην παραγγελία εκτελέσεως των έργων και στην επίβλεψη της υλοποιήσεώς τους, η Πολωνική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η σύμβαση πρέπει να χαρακτηριστεί ως «δημόσια σύμβαση υπηρεσιών», κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας 92/50/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, για τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων υπηρεσιών (ΕΕ L 209, σ. 1).

- 33 Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το τμήμα του κέντρου αναψυχής που αφορά την εκτέλεση έργων τα οποία πρόκειται να πωληθούν σε τρίτους δεν συνιστά σύμβαση δημοσίου έργου κατά την έννοια της οδηγίας. Πράγματι, η κυβέρνηση αυτή υποστηρίζει ότι, ακριβώς επειδή το τμήμα αυτό προορίζεται να πωληθεί σε τρίτους, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ανταποκρινόμενο στις ανάγκες του Δήμου. Προσθέτει ότι μόνον η κατασκευή του χώρου σταθμεύσεως αυτοκινήτων για λογαριασμό του Δήμου της Roanne θα μπορούσε, κατ' αρχήν, να αποτελέσει σύμβαση δημοσίου έργου. Η συγκεκριμένη, όμως, κατασκευή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, καθόσον ο χώρος σταθμεύσεως αυτοκινήτων θα περιέλθει στον Δήμο μετά την κατασκευή του, στο πλαίσιο ειδικής διαδικασίας προβλεπόμενης από τη γαλλική νομοθεσία και η οποία καλείται «πώληση στο μελλοντικό στάδιο ολοκληρώσεως», οπότε, ουσιαστικώς, θα πρόκειται για απλή αγορά ακινήτου αντικείμενο της οποίας δεν είναι τόσο οι εργασίες καθεαυτές, αλλά η πώληση των μελλόντων να κατασκευασθούν κτηρίων.
- 34 Οι Κυβερνήσεις της Λιθουανίας και της Αυστρίας, καθώς και η Επιτροπή εκτιμούν ότι η σύμβαση συνιστά σύμβαση δημοσίου έργου κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας. Ειδικότερα, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι μολονότι η σύμβαση περιλαμβάνει ορισμένες πτυχές οι οποίες συνιστούν παροχή υπηρεσιών, το κύριο αντικείμενό της είναι η υλοποίηση ενός έργου που ανταποκρίνεται στις επακριβώς καθορισθείσες ανάγκες της αναθέτουσας αρχής, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχεία α' και γ', της οδηγίας.
- 35 Τα επιχειρήματα που προέβαλαν ο Δήμος της Roanne και οι Κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Πολωνίας δεν μπορούν να γίνουν δεκτά.
- 36 Βεβαίως, πέραν της εκτελέσεως έργων, η σύμβαση θέτει στη SEDL πρόσθετες υποχρεώσεις οι οποίες έχουν, όπως επισήμαναν πολλοί από τους συμμετέχοντες

στη διαδικασία, τον χαρακτήρα παροχής υπηρεσιών. Εντούτοις, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει ο Δήμος της Roanne, απλώς και μόνον το γεγονός ότι η σύμβαση περιλαμβάνει στοιχεία τα οποία βαίνουν πέραν της εκτελέσεως έργων δεν συνεπάγεται ότι αυτή εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας.

- ³⁷ Πράγματι, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, όταν η σύμβαση περιλαμβάνει τόσο στοιχεία συμβάσεως δημοσίου έργου όσο και στοιχεία ενός άλλου τύπου δημοσίας συμβάσεως, εκείνο που καθορίζει ποια κοινοτική οδηγία περί δημοσίων συμβάσεων έχει, κατ' αρχήν, εφαρμογή είναι το κύριο στοιχείο της συμβάσεως (βλ. απόφαση της 19ης Απριλίου 1994, C-331/92, *Gestión Hotelera Internacional*, Συλλογή 1994, σ. I-1329, σκέψη 29).
- ³⁸ Όσον αφορά την εφαρμογή αυτής της νομολογίας στην παρούσα υπόθεση, πρέπει να τονισθεί ότι, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Πολωνική Κυβέρνηση με τις παρατηρήσεις της, κατά τη σύμβαση, η υποχρέωση της SEDL δεν περιορίζεται στη διοικητική διαχείριση και οργάνωση των έργων αλλά περιλαμβάνει και την εκτέλεση των προβλεπομένων έργων. Επίσης, κατά πάγια νομολογία, για να μπορεί να χαρακτηριστεί ως εργολήπτης δημοσίου έργου, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', της οδηγίας, δεν απαιτείται ο συνάπτων σύμβαση με αναθέτουσα αρχή να είναι σε θέση να εκπληρώσει απευθείας τη συμφωνηθείσα παροχή με δικά του μέσα (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 14ης Απριλίου 1994, C 389/92, *Ballast Nedam Groep*, Συλλογή 1994, σ. I-1289, σκέψη 13, και της 2ας Δεκεμβρίου 1999, C-176/98, *Holst Italia*, Συλλογή 1999, σ. I-8607, σκέψη 26). Επομένως, προκειμένου να εκτιμηθεί αν το κύριο αντικείμενο της συμβάσεως είναι η εκτέλεση έργου, δεν έχει σημασία το αν η SEDL εκτελεί η ίδια τις εργασίες ή μέσω υπεργολαβιών.
- ³⁹ Πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της Γαλλικής Κυβερνήσεως κατά το οποίο, λόγω των επιχειρημάτων που εκτέθηκαν στη σκέψη 33, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το αντικείμενο της συμβάσεως είναι η εκτέλεση ενός έργου που ανταποκρίνεται στις επακριβώς καθορισθείσες ανάγκες της αναθέτουσας αρχής, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', της οδηγίας.

- 40 Όσον αφορά τον εκ μέρους της Γαλλικής Κυβερνήσεως νομικό χαρακτηρισμό του χώρου σταθμεύσεως αυτοκινήτων, διαπιστώνεται ότι ο ορισμός της συμβάσεως δημοσίου έργου εμπίπτει στον τομέα του κοινοτικού δικαίου. Εφόσον το άρθρο 1, στοιχείο α', της οδηγίας ουδόλως παραπέμπει ρητώς στο δίκαιο των κρατών μελών για τον καθορισμό της έννοιας και του περιεχομένου της, ο νομικός χαρακτηρισμός της συμβάσεως κατά τη γαλλική νομοθεσία δεν έχει καμιά σημασία όταν πρόκειται να κριθεί αν η σύμβαση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2005, C-264/03, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2005, σ. 8831, σκέψη 36).
- 41 Από το άρθρο 1, στοιχείο γ', της οδηγίας προκύπτει ότι η ύπαρξη του έργου πρέπει να εκτιμάται με κριτήριο την οικονομική ή τεχνική λειτουργία του αποτελέσματος των εκτελεσθεισών εργασιών (βλ. απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2005, C-187/04 και C-188/04, Επιτροπή κατά Ιταλίας, που δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 26). Όπως σαφώς προκύπτει από σειρά διατάξεων της συμβάσεως, η υλοποίηση του κέντρου αναψυχής αποσκοπεί στη δημιουργία πλαισίου για την ανάπτυξη εμπορικών δραστηριοτήτων και την παροχή υπηρεσιών, ώστε να πρέπει να θεωρηθεί ότι η σύμβαση εκπληρώνει οικονομικό σκοπό.
- 42 Επίσης, η υλοποίηση του κέντρου αναψυχής πρέπει να θεωρηθεί ως ανταποκρινόμενη σε επακριβώς καθορισθείσες με τη σύμβαση ανάγκες του Δήμου της Roanne. Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι, από της απόψεως αυτής, το έργο το οποίο αφορά η σύμβαση είναι το κέντρο αναψυχής στο σύνολό του, περιλαμβανομένης της κατασκευής κινηματογραφικού πολυχώρου, χώρων παροχής υπηρεσιών συναφών προς το κέντρο αναψυχής, χώρου σταθμεύσεως αυτοκινήτων και, ενδεχομένως, ξενοδοχείου. Από σειρά διατάξεων της συμβάσεως προκύπτει ότι, με την υλοποίηση του κέντρου αναψυχής στο σύνολό του, ο Δήμος της Roanne επιδιώκει την επανένταξη και αναβάθμιση της περιοχής του σιδηροδρομικού σταθμού.
- 43 Όσον αφορά τα λοιπά στοιχεία του ορισμού των «συμβάσεων δημοσίων έργων» του άρθρου 1, στοιχείο α', της οδηγίας, πρέπει, πρώτον, να επισημανθεί ότι δεν αμφισβητείται ότι ο Δήμος της Roanne, ως οργανισμός τοπικής αυτοδιοικήσεως, έχει την ιδιότητα της «αναθέτουσας αρχής», κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας και ότι υφίσταται γραπτή σύμβαση.

- 44 Δεύτερον, δεν αμφισβητείται ότι η SEDL, ως δραστηριοποιούμενη στην αγορά επιχείρηση η οποία αναλαμβάνει την υποχρέωση εκτελέσεως των έργων που προβλέπει η σύμβαση, πρέπει να χαρακτηριστεί ως εργολήπτης, κατά την έννοια της οδηγίας. Όπως τονίστηκε στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως, δεν έχει σχετικώς σημασία αν η SEDL προσέφυγε σε υπεργολαβίες για τον σχεδιασμό και την εκτέλεση των έργων (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 12ης Ιουλίου 2001, C-399/98, *Ordine degli Architetti κ.λπ.*, Συλλογή 2001, σ. I-5409, σκέψη 90).
- 45 Τέλος, είναι προφανές ότι η σύμβαση συνάφθηκε εξ επαχθούς αιτίας. Ο επαχθής χαρακτήρας της συμβάσεως προκύπτει από την αντιπαροχή που καταβάλλει ο εργολήπτης για την εκτέλεση των έργων που προβλέπει η αναθέτουσα αρχή (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προαναφερθείσα απόφαση *Ordine degli Architetti κ.λπ.*, σκέψη 77). Κατά τις διατάξεις της συμβάσεως, η SEDL θα εισπράξει ένα ποσό από τον Δήμο της Roanne ως αντιπαροχή για τη μεταβίβαση σ' αυτόν της κυριότητας του χώρου σταθμεύσεως αυτοκινήτων. Ο Δήμος αναλαμβάνει, επίσης, την υποχρέωση να μετάρχει στις δαπάνες εκτελέσεως όλως των έργων. Τέλος, δυνάμει της συμβάσεως, η SEDL δικαιούται να εισπράξει ποσά από τρίτους ως αντίτιμο για την πώληση των κτηρίων που θα κατασκευασθούν.
- 46 Από την ανάλυση της συμβάσεως προκύπτει ότι το κύριο αντικείμενό της, όπως υποστήριξε η Επιτροπή, είναι η εκτέλεση ενός συνόλου έργων που θα έχουν ως κατάληξη την υλοποίηση ενός έργου κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, συγκεκριμένα του κέντρου αναψυχής. Τα στοιχεία παροχής υπηρεσιών που περιλαμβάνει η σύμβαση, όπως η κτήση ακινήτων, η εξεύρεση κεφαλαίων, η οργάνωση αρχιτεκτονικών και/ή μηχανολογικών διαγωνισμών, καθώς και η διάθεση στο εμπόριο των κτηρίων αποτελούν στοιχεία ολοκληρώσεως αυτού του έργου.
- 47 Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι σύμβαση με την οποία μια πρώτη αναθέτουσα αρχή αναθέτει σε μια δεύτερη αναθέτουσα αρχή την υλοποίηση ενός έργου συνιστά σύμβαση δημοσίου έργου

κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', της οδηγίας, ανεξαρτήτως του αν προβλέπεται ή όχι ότι η πρώτη αναθέτουσα αρχή είναι ή θα καταστεί κύριος του συνόλου ή μέρους αυτού του έργου.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 48 Με το δεύτερο ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει τον τρόπο υπολογισμού της αξίας της συγκεκριμένης συμβάσεως, προκειμένου να κριθεί αν έχει συμπληρωθεί το όριο που προβλέπει το άρθρο 6 της οδηγίας.
- 49 Το αιτούν δικαστήριο προτείνει τρεις δυνατές βάσεις για τον υπολογισμό του ορίου αυτού. Πρώτον, η αξία του έργου καθορίζεται αποκλειστικώς βάσει των ποσών που καταβάλλει η αναθέτουσα αρχή ως αντιπαροχή για τα έργα που θα της παραδοθούν. Δεύτερον, η αξία του έργου αποτελείται από το σύνολο των ποσών που καταβάλλει η αναθέτουσα αρχή, δηλαδή την αντιπαροχή για τα έργα που θα της παραδοθούν καθώς και τη χρηματοπιστωτική συμμετοχή της για την εκτέλεση του συνόλου των έργων. Τρίτον, ο καθορισμός της αξίας του έργου πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη συνολική αξία των έργων, να λαμβάνει δηλαδή υπόψη τα ποσά που κατέβαλε η αναθέτουσα αρχή καθώς και τα εισπραχθέντα από τρίτους ποσά ως αντιπαροχή για τα έργα που εκτελέστηκαν για λογαριασμό τους.
- 50 Επισημαίνεται, πρώτον, ότι, κατά το γράμμα του άρθρου 6 της οδηγίας, οι διατάξεις της εφαρμόζονται επί των συμβάσεων δημοσίων έργων η αξία των οποίων υπερβαίνει το όριο που προβλέπει το άρθρο αυτό. Το εν λόγω άρθρο δεν περιλαμβάνει κανένα κανόνα κατά τον οποίο για τον καθορισμό της αξίας του έργου λαμβάνονται υπόψη μόνον τα ποσά που προέρχονται από την αναθέτουσα αρχή.

- 51 Εξάλλου, η συναγωγή ενός τέτοιου κανόνα από το άρθρο 6 θα αντέβαινε προς την οικονομία και τον σκοπό της οδηγίας.
- 52 Όπως προκύπτει από τη δεύτερη και δέκατη αιτιολογική της σκέψη, σκοπός της οδηγίας είναι η κατάργηση των περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως και στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τομέα των συμβάσεων δημοσίων έργων, προκειμένου να ισχύσει πραγματικός ανταγωνισμός εντός του τομέα αυτού (προαναφερθείσα απόφαση *Ordine degli Architetti κ.λπ.*, σκέψη 52). Όπως διευκρινίζεται στη δέκατη αιτιολογική σκέψη, η ανάπτυξη του ανταγωνισμού αυτού απαιτεί τη δημοσιότητα των σχετικών προκηρύξεων συμβάσεων εντός της Κοινότητας που να περιλαμβάνει πληροφοριακά στοιχεία επαρκή προκειμένου οι εργολήπτες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας να είναι σε θέση να εκτιμήσουν αν οι προκηρυσσόμενες συμβάσεις τούς ενδιαφέρουν. Προς τούτο, σκοπός του ορίου που προβλέπει το άρθρο 6 της οδηγίας είναι να διασφαλίζεται ότι οι δημόσιες συμβάσεις των οποίων το αντικείμενο είναι αρκούντως μεγάλης αξίας ώστε να δικαιολογεί την ενδοκοινοτική συμμετοχή θα κοινοποιούνται στους δυνητικούς διαγωνιζομένους.
- 53 Δεδομένου ότι ο σκοπός των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων δημοσίων έργων που προβλέπει η οδηγία είναι, ακριβώς, η παροχή στους εγκατεστημένους εντός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δυνητικούς διαγωνιζομένους της δυνατότητας προσβάσεως στις δημόσιες εκείνες συμβάσεις που τους ενδιαφέρουν, πρέπει να προσδιορίζεται υπό το δικό τους πρίσμα αν η αξία του αντικειμένου μιας δημόσιας συμβάσεως υπερβαίνει το όριο που προβλέπει το άρθρο 6 της οδηγίας.
- 54 Είναι, σχετικώς, προφανές ότι, αν η αξία του αντικειμένου μιας δημόσιας συμβάσεως αντιστοιχεί σε πόρους προερχόμενους τόσο από την αναθέτουσα αρχή όσο και από τρίτους, το συμφέρον ενός δυνητικού διαγωνιζομένου συναρτάται προς τη συνολική αξία του αντικειμένου αυτού.

- 55 Αντιθέτως, η άποψη ότι μόνον τα καταβαλλόμενα από την αναθέτουσα αρχή ποσά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της αξίας του αντικειμένου μιας δημοσίας συμβάσεως κατά την έννοια του άρθρου 6 της οδηγίας θα ερχόταν σε αντίθεση με τον σκοπό της οδηγίας αυτής. Επομένως, το αποτέλεσμα θα ήταν να μπορεί η αναθέτουσα αρχή να αναθέτει το αντικείμενο δημοσίων συμβάσεων όταν αυτό θα υπερβαίνει το προβλεπόμενο από το άρθρο 6 όριο και οι οποίες θα μπορούσαν να ενδιαφέρουν και άλλους δραστηριοποιούμενους στην αγορά εργολήπτες, χωρίς εφαρμογή των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων δημοσίων έργων που προβλέπει η οδηγία.
- 56 Τέλος, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 3 της οδηγίας, οι συμβάσεις δημοσίων έργων υπόκεινται στους κανόνες δημοσιότητας που προβλέπει η οδηγία στις περιπτώσεις κατά τις οποίες συμπληρώνεται το όριο που προβλέπει η διάταξη αυτή. Δεδομένου ότι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά αυτών των συμβάσεων είναι ότι η αντιπαροχή για την εκτέλεση των έργων προέρχεται εξ ολοκλήρου ή εν μέρει από τρίτους, θα αντέβαινε προς τον σκοπό και την οικονομία της οδηγίας ο αποκλεισμός, στο πλαίσιο συμβάσεων δημοσίων έργων, των προερχομένων από τρίτους ποσών κατά τον υπολογισμό της αξίας του αντικειμένου της συμβάσεως για την εφαρμογή του άρθρου 6 της οδηγίας.
- 57 Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, προκειμένου να προσδιοριστεί η αξία του αντικειμένου μιας συμβάσεως για την εφαρμογή του άρθρου 6 της οδηγίας, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η συνολική αξία της συμβάσεως δημοσίου έργου υπό το πρίσμα ενός δυνητικού διαγωνιζόμενου, συνυπολογιζομένων, επομένως, όχι μόνον όλων των ποσών που οφείλει να καταβάλει η αναθέτουσα αρχή, αλλά και του συνόλου των προερχομένων από τρίτους πόρων.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 58 Με το τρίτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί ουσιαστικώς να διευκρινιστεί αν, για τη σύναψη συμβάσεως όπως αυτή περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη, μπορεί η αναθέτουσα αρχή να μην εφαρμόσει τις διαδικασίες συνάψεως συμβάσεων δημοσίων έργων που προβλέπει η οδηγία επειδή, κατά την εθνική

νομοθεσία, η συγκεκριμένη σύμβαση μπορεί να συναφθεί μόνο με ορισμένα νομικά πρόσωπα, τα οποία έχουν την ιδιότητα της αναθέτουσας αρχής και τα οποία υποχρεούνται, με τη σειρά τους, να εφαρμόσουν τις διαδικασίες αυτές για την ενδεχόμενη σύναψη επιμέρους συμβάσεων.

- ⁵⁹ Υπενθυμίζεται, προκαταρκτικώς, ότι οι μόνες επιτρεπόμενες εξαιρέσεις από την εφαρμογή της οδηγίας είναι εκείνες οι οποίες ρητώς προβλέπονται από αυτήν (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 18ης Νοεμβρίου 1999, C-107/98, Teckal, Συλλογή 1999, σ. I-8121, σκέψη 43, και της 11ης Μαΐου 2006, C-340/04, Carbotermo και Consorzio Alisei, Συλλογή 2006, σ. I-4137, σκέψη 45).
- ⁶⁰ Η οδηγία, όμως, δεν περιλαμβάνει διάταξη παρεμφερή προς το άρθρο 6 της οδηγίας 92/50, το οποίο αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής δημόσιες συμβάσεις που συνάπτονται, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, με αναθέτουσες αρχές (βλ., κατ' αναλογία, προαναφερθείσες αποφάσεις Teckal, σκέψη 44, καθώς και Carbotermo και Consorzio Alisei, σκέψη 46).
- ⁶¹ Επισημαίνεται ότι το άρθρο 11 της οδηγίας 2004/18/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών (ΕΕ L 134, σ. 114), προβλέπει εξαίρεση όσον αφορά αναθέτουσες αρχές οι οποίες αποκτούν την κυριότητα, μεταξύ άλλων, έργων, μέσω κεντρικών υπηρεσιών προμηθειών, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 1, παράγραφος 10, της οδηγίας αυτής. Εντούτοις, η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή *ratione temporis* στα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως της κύριας δίκης.

- 62 Επομένως, μια αναθέτουσα αρχή δεν απαλλάσσεται από την υποχρέωση εφαρμογής των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων δημοσίων έργων που προβλέπει η οδηγία επειδή σκοπεύει να συνάψει τη συγκεκριμένη σύμβαση με μία δεύτερη αναθέτουσα αρχή (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις Teckal, προαναφερθείσα, σκέψη 51· της 7ης Δεκεμβρίου 2000, C-94/99, ARGE, Συλλογή 2000, σ. I-11037, σκέψη 40, και της 11ης Ιανουαρίου 2005, C-26/03, Stadt Halle και RPL Lochau, Συλλογή 2005, σ. I-1, σκέψη 47). Η διαπίστωση αυτή δεν επηρεάζει, εξάλλου, την υποχρέωση της δεύτερης αναθέτουσας αρχής να εφαρμόσει, με τη σειρά της, όλες τις διαδικασίες της προκηρύξεως διαγωνισμού που προβλέπει η οδηγία (βλ., κατ' αναλογία, προαναφερθείσα απόφαση Teckal, σκέψη 45).
- 63 Βεβαίως, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η προκήρυξη υποβολής ανταγωνιστικών προσφορών δεν είναι υποχρεωτική για συμβάσεις συναπτόμενες μεταξύ ενός οργανισμού τοπικής αυτοδιοικήσεως και ενός προσώπου νομικώς διακριτού από τον εν λόγω οργανισμό στην περίπτωση κατά την οποία ο οργανισμός τοπικής αυτοδιοικήσεως ασκεί στο συγκεκριμένο πρόσωπο έλεγχο ανάλογο εκείνου που ασκεί στις δικές του υπηρεσίες και συγχρόνως το πρόσωπο αυτό πραγματοποιεί το κύριο μέρος της δραστηριότητάς του σε συνεργασία με τον/τους οργανισμό/ούς από τον/τους οποίο/ους ελέγχεται (βλ. αποφάσεις Teckal, προαναφερθείσα, σκέψη 50, και της 13ης Ιανουαρίου 2005, C-84/03, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλογή 2005, σ. I-139, σκέψεις 38 και 39).
- 64 Το γεγονός ακριβώς ότι η SEDL είναι εταιρία μικτής οικονομίας στο κεφάλαιο της οποίας μετέχουν ιδιώτες αποκλείει το ενδεχόμενο να ασκεί ο Δήμος της Roanne επ' αυτής έλεγχο ανάλογο προς εκείνο που ασκεί στις δικές του υπηρεσίες. Πράγματι, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι οι επενδύσεις ιδιωτικού κεφαλαίου σε μια επιχείρηση γίνονται για λόγους ιδιωτικού συμφέροντος και επιδιώκουν σκοπούς διαφορετικής φύσεως από εκείνους που επιδιώκει μια δημόσια αρχή (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Stadt Halle και RPL Lochau, σκέψεις 49 και 50). Το σκεπτικό που ανέπτυξε το Δικαστήριο στην προαναφερθείσα απόφαση Stadt Halle και RPL Lochau, σε σχέση με τις δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών ισχύει και επί των συμβάσεων δημοσίων έργων.

- 65 Από τις παρατηρήσεις του Δήμου της Roanne και των Κυβερνήσεων της Γαλλίας και της Πολωνίας προκύπτει ότι, κατά την άποψή τους, διασφαλίζεται, πάντως, η πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας σε περιπτώσεις κατά τις οποίες, όπως εν προκειμένω, μία δεύτερη αναθέτουσα αρχή υποχρεούται να προσφύγει στις διαδικασίες συνάψεως συμβάσεων δημοσίων έργων που προβλέπει η οδηγία για οποιοδήποτε επί μέρους έργο. Προς διασφάλιση αποτελεσματικού ανταγωνισμού δεν έχει σημασία αν η διαδικασία αυτή ακολουθείται από την πρώτη ή τη δεύτερη αναθέτουσα αρχή.
- 66 Υπενθυμίζεται, πρώτον, ότι η οδηγία δεν περιλαμβάνει διατάξεις προβλέπουσες τη μη εφαρμογή της σε περίπτωση συμβάσεως δημοσίου έργου που συνάπτεται μεταξύ δύο αναθετουσών αρχών, ακόμα και αν υποτεθεί ότι η δεύτερη αναθέτουσα αρχή υποχρεούται να επιμερίσει τη συνολική αξία του έργου συνάπτουσα συμβάσεις υπεργολαβίας με διαδοχικές επιχειρήσεις και, επομένως, να προσφύγει στις διαδικασίες συνάψεως δημοσίων συμβάσεων που προβλέπει η οδηγία.
- 67 Εξάλλου, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η σύμβαση δεν προβλέπει ότι η SEDL υποχρεούται να συνάψει συμβάσεις υπεργολαβίας με διαδοχικούς εργολήπτες για το σύνολο του αρχικού έργου. Επίσης, όπως ορθώς επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 72 των προτάσεών της, στην περίπτωση κατά την οποία δεύτερη αναθέτουσα αρχή προσφεύγει σε υπεργολαβίες, το αντικείμενο της κάθε διαδοχικής συμβάσεως αντιπροσωπεύει, συνήθως, μέρος μόνον της συνολικής αξίας του αντικειμένου της συμβάσεως. Επομένως, η αξία του αντικειμένου των επί μέρους συμβάσεων που συνάπτει η δεύτερη αναθέτουσα αρχή ενδέχεται να υπολείπεται από την αξία που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας. Επομένως, με τη σύναψη σειράς επιμέρους συμβάσεων θα μπορούσε να παρακαμφθεί η εφαρμογή της οδηγίας.
- 68 Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι δεν απαλλάσσεται μια αναθέτουσα αρχή από την υποχρέωση εφαρμογής των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων δημοσίων έργων που προβλέπει η οδηγία επειδή, κατά την εθνική νομοθεσία, η σύμβαση αυτή μπορεί να συναφθεί μόνο με ορισμένα νομικά πρόσωπα που έχουν, επίσης, την ιδιότητα της αναθέτουσας αρχής και υποχρεούνται, με τη σειρά τους, να εφαρμόζουν τις διαδικασίες αυτές κατά τη σύναψη τυχόν επί μέρους συμβάσεων.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁶⁹ Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν προκειμένου να υποβάλουν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο έτεροι πλην των εν λόγω διαδίκων δεν αποδίδονται. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Σύμβαση με την οποία μια πρώτη αναθέτουσα αρχή αναθέτει σε μια δεύτερη αναθέτουσα αρχή την υλοποίηση ενός έργου συνιστά σύμβαση δημοσίου έργου κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', της οδηγίας 93/37/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων δημοσίων έργων, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 1997, ανεξαρτήτως του αν προβλέπεται ή όχι ότι η πρώτη αναθέτουσα αρχή είναι ή θα καταστεί κύριος του συνόλου ή μέρους αυτού του έργου.
- 2) Προκειμένου να προσδιοριστεί η αξία του αντικειμένου μιας συμβάσεως για την εφαρμογή του άρθρου 6 της οδηγίας 93/37, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/52, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η συνολική αξία της συμβάσεως δημοσίου έργου υπό το πρίσμα ενός δυνητικού διαγωνιζόμενου, συνυπολογιζομένων, επομένως, όχι μόνο όλων των ποσών που οφείλει να καταβάλει η αναθέτουσα αρχή, αλλά και του συνόλου των προερχομένων από τρίτους εσόδων.

- 3) Μια αναθέτουσα αρχή δεν απαλλάσσεται από την υποχρέωση εφαρμογής των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων δημοσίων έργων που προβλέπει η οδηγία 93/37, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/52, επειδή, κατά την εθνική νομοθεσία, η σύμβαση αυτή μπορεί να συναφθεί μόνο με ορισμένα νομικά πρόσωπα που έχουν, επίσης, την ιδιότητα της αναθέτουσας αρχής και υποχρεούνται, με τη σειρά τους, να εφαρμόζουν τις διαδικασίες αυτές κατά τη σύναψη τυχόν επί μέρους συμβάσεων.

(υπογραφές)